

SE

SPØR

HANDLE

TILTAKSLISTE MOT VOLD I NÆRE RELASJONER 2019-2021

Handlingsplan mot vold – Våge å se, tørre å spørre – mot til å handle

ARENDALE KOMMUNE
Rådmannens stab

01.10.2018

INNHold:

1.	Tidlig innsats - mål og delmål	4
1.1.	Delmål 1: Forebygge - våge å se	4
1.2.	Delmål 2: Avdekke - Tørre å spørre	5
1.3.	Delmål 3: Mot til å handle	5
2.	Tiltaksliste	6
2.1.	Forebygge - våge å se.....	6
2.2.	Avdekke - Tørre å spørre	7
2.3.	Mot til å handle	9
3.	Økonomi	10
4.	Virkeperiode.....	10
5.	Implementering	10
	Kildehenvisninger	10

1. Tidlig innsats - mål og delmål

Tidlig innsats er tittel og mål for kommunedelplan for helse og levekår i Arendal kommune. Målet om tidlig innsats gjelder både med tanke på alder og problemutvikling. Med kunnskapen vi har om hvor skadelig det er for barn å bli utsatt for og være vitne til vold, er det naturlig at en stor del av innsatsen rettes her. Samtidig er det et stort behov for en mer systematisk innsats også overfor andre sårbare grupper som innvandrere, rusmisbrukere, eldre og funksjonshemmede. Det er satt fokus på tre hovedområder som må dekkes i arbeid med vold i nære relasjoner for å kunne oppnå hovedmålet om at **innbyggere i Arendal skal leve sine liv uten vold**: Forebygge, avdekke og handle.

En inndeling av forebyggende tiltak identifiserer tre nivåer for forebygging rettet mot bestemte målgrupper, basert på risikonivået for at vold i nære relasjoner finner sted: universelle, selektive og indikerte tiltak. (Mrazek & Haggerty, 1994; Nation et al., 2003.)

Universell forebygging	Selektiv forebygging	Indikativ forebygging
Tiltak rettet mot <i>alle</i> uavhengig av risikonivå. Skal forebygge vold/overgrep før det oppstår.	Tiltak rettet mot <i>avgrensede grupper</i> med forhøyet risiko for å utsettes for eller utøve vold. Skal forebygge vold/overgrep før det oppstår.	Tiltak rettet mot <i>enkeltpersoner</i> som har erfaring med vold. Settes inn etter at volden har oppstått.
Mål: Hindre at problemer oppstår.	Mål: Hindre at risikofaktorer utvikles til alvorlige problemer.	Mål: Begrense konsekvensene og tilleggsproblemer, hindre forverring og snu utviklingen.
Resultater: Kan ha stor betydning for samfunnet.	Resultater: Kan ha stor betydning for den enkelte person/en gruppe.	Resultater: Kan ha stor betydning for den enkelte person.
Eksempler på slike tiltak: Holdningsarbeid, kampanjer, aksjoner og informasjonsmateriell.	Eksempler på slike tiltak: Oppsøkende virksomhet til sårbare grupper og foreldrestøttende program.	Eksempler på slike tiltak: Oppsøkende virksomhet til sårbare grupper og, behandling og intervasjoner.

Tiltakene som listes opp vil være rettet mot alle tre nivåer.

1.1. Delmål 1: Forebygge - våge å se

Kommunens enheter sørger for at ansatte har tilstrekkelig kunnskap om vold i nære relasjoner til å kunne utføre forebyggende arbeid i form av informasjonsarbeid og oppfølging av voldsutsatte.

Kunnskap om vold i nære relasjoner er viktig for å kunne forebygge. I denne planen er det laget tiltak som peker mot at medarbeidere skal kunne drive forebyggende arbeid i form av bevisstgjøring og tematisering av vold i nære relasjon i personalgruppen. Med ansatte som har kunnskap om tematikken er det også mulig for tjenestene å drive informasjonsarbeid som forebyggende tiltak, og å opprette kontakt med instanser som kan bistå i dette arbeidet. Det er også lagt vekt på å gi målgrupper kunnskap om temaet, da dette har forebyggende effekt.

Under forebygging ligger også oppfølging av utsatte som har klart å bryte med voldsutøver og skal reetablere seg. Disse menneskene er i en sårbar fase og trenger ofte støtte, råd og veiledning for å endre sin livssituasjon. Det er derfor viktig at disse følges opp av tjenesteapparatet.

1.2. Delmål 2: Avdekke - Tørre å spørre

Ansatte skal ha kunnskap om vold i nære relasjoner i slik grad at de kan ta opp temaet ved mistanke, og tåle å lytte til det som blir fortalt.

I dag er to av tre voldsutsatte ikke i kontakt med tjenesteapparatet. Med et tjenesteapparat som har tilstrekkelig kunnskap om vold i nære relasjoner er målet å kunne nå ut til flere, og sikre at flere får hjelp. Men: Veiledere, kartleggingsverktøy og felles rutiner er ikke nok!

Barnevoldutvalgets rapport *Svikt og svik*¹ avdekket at tilfeller av vold og overgrep mot barn ofte ikke oppdages, selv når barna kommer i kontakt med hjelpeapparatet. Forskning indikerer at over halvparten av slike saker ikke avdekkes, og at når de avdekkes, har det ofte gått (for) lang tid. Ifølge en norsk studie² tok det i snitt 17,2 år før overgrepsofre avslørte overgrepene til noen.

En studie fra 2017 viste at det fagpersonene opplevde som vanskeligst med å avdekke mulige belastninger hos barn, var tre forhold: Dels manglende tro på at de var i stand til å avdekke traumer og hjelpe barna på grunn av utilstrekkelig kompetanse eller ressurser, dels engstelse for å bidra til å gjøre vondt verre på grunn av uforutsigbarhet og dels personlig følelsesmessig belastning forbundet med å snakke om og å tenke på barnemishandling³

For å øke avdekkingsgraden trenger fagfolk hjelp til å styrke ferdighetene sine i følelsesregulering, selvinnsikt og relasjonsbygging. Å snakke om vold i nære relasjoner innebærer å våge å se, tørre å spørre, tåle å høre svarene og ha mot til å handle. Derfor er det også viktig med kunnskap om hvordan spørre og ta imot. Planen inneholder tiltak for å oppnå dette og tips om ferdig utarbeidede arbeidsverktøy.

1.3. Delmål 3: Mot til å handle

Den ansatte skal ha kjennskap til hvilke tjenesteapparat som finnes for voldsutsatte og for voldsutøver. Ansatte skal kunne opprette kontakt med disse, og hjelpe barn og voksne videre når det er avdekket vold i nære relasjoner. Informasjonen om hjelpetilbudet gjøres tilgjengelig for kommunens innbyggere.

Å kunne gi et helhetlig og samordnet tilbud til voldsutsatte i kommunen forutsetter god kjennskap til tjenesteapparatet i kommunen, samt systematisk samhandling mellom instansene. Arendal kommune starter høsten 2018 utvikling og implementering av en samhandlingsmodell for bedre tverrfaglig innsats (BTI-modellen). Kjennskap til de enkelte instansene og deres tjeneste- og ansvarsområde skaper forståelse og bedre forutsetninger for godt samarbeid, som igjen vil gi kommunens innbyggere et mer helhetlig og godt tilbud. Informasjon om tjenesteapparatet og hvem som kan kontaktes ved vold i nære relasjoner skal være lett tilgjengelig for alle kommunens innbyggere, slik at de selv har mulighet til å oppsøke hjelp eller veilede sine nære til å oppsøke hjelp. Planen inneholder tiltak for å oppnå dette, samt arbeidsverktøy, som tilpassede handlingsveiledere og kontaktinformasjon til ulike instanser i tjenesteapparatet.

2. Tiltaksliste

2.1. Forebygge - våge å se

Tiltak	Ansvar	Tidsperspektiv
<p>1. Ansatte skal ha kunnskap til å kunne drive informasjonsarbeid.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ansatte skal ha kunnskap til å kunne snakke om vold og seksuelle overgrep tilpasset målgruppens modenhet, alder, språkferdigheter og forståelsesramme. ✓ Ansatte skal kunne formidle hvilke tjenester som finnes og kontaktinformasjon til disse. ✓ Ansatte kan støtte og hjelpe bruker til å opprette kontakt med hjelpeapparatet. 	<p>Enhetsledere har ansvar for tilstrekkelig informasjon og opplæring om temaet.</p> <p>Den enkelte ansatte har ansvar for å påse at de har tilstrekkelig kunnskap.</p>	<p>Gjennomføring av tiltak 1-6-7-13-14-15-16, vil være med å sikre kunnskapsgrunnlaget i dette tiltaket.</p>
<p>2. Barn og unge skal ha kunnskap om vold, krenkelser, seksualitet og kropp, vold knyttet til seksualitet, og vold i nære relasjoner, tilpasset alder og utvikling.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Barnehagen skal ha fokus på temaene, ved å snakke med barna om bl.a normer for samhandling og egne grenser, jamfør rammeplan for barnehagen. <p>Skolen skal påse at barn og unge får den nødvendige kunnskapen om temaene, som beskrevet i kompetansemål etter 2., 4., 7. Og 10. trinn og Vg1/Vg2 (jf. Nasjonal handlingsplan «barndommen kommer ikke i reprise». Se læreplan for utdypende informasjon).</p>	<p>Sektor Barn, unge og familier innfører ett felles program for barn og unge, (eks. Æ E MÆ)</p> <p>Enhetsledere har ansvar for å tilby ansatte informasjon og opplæring om temaet.</p> <p>Den enkelte ansatte har ansvar for å påse at de har tilstrekkelig kunnskap.</p>	<p>Eksisterende tiltak i nasjonal læreplan som videreføres.</p>
<p>3. Innvandrere gis opplæring om norske normer og holdninger til vold.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Nyankomne voksne innvandrere som omfattes av rett og/eller plikt til opplæring i norsk og samfunnskunnskap, får opplæring på et språk deltakeren forstår om kjønnslemlestelse, tvangsekteskap og sosial kontroll, norsk lov og straffereaksjoner. ✓ Alle flyktinger som har barn får ICDP (International Child Development Programme) som et tiltak i introduksjonsprogrammet. 	<p>Flyktingtjenesten, Arendal</p> <p>Voksenopplæring og Enhet enslige mindreårige har ansvar for at opplæringen blir gitt.</p>	<p>Eksisterende tiltak som videreføres.</p> <p>Regjeringen varsler at ICDP blir obligatorisk i introduksjonsprogrammet.</p>
<p>4. Kommunen gir tett og tilpasset oppfølging når mennesker utsatte for vold i nære relasjoner etablerer seg på nytt, uten voldsutøver.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ulike kommunale virksomheter kan gi ulik oppfølging. F.eks kan NAV bistå økonomisk og med å finne bolig, barnevernet kan følge opp familier med barn og psykisk helsetjenesten kan tilby nødvendig støttende og stabiliserende tiltak. ✓ Kunne bistå bruker med å komme i kontakt med krisesenter for støttende og stabiliserende 	<p>Den enkelte tjeneste som er i kontakt med bruker må vurdere sitt oppfølgingsansvar, og etter samtykke opprette kontakt med andre som kan tilby aktuell oppfølging.</p>	<p>Tiltaket settes i verk ved behov.</p> <p>(Tiltak vedrørende voldsutsatte som velger å bo sammen med voldsutøver, se tiltak nr.13).</p>

Tiltak	Ansvar	Tidsperspektiv
<p>samtaler, råd og veiledning. Mer informasjon finnes på krisesenteret.no/ OBS! Ved store behov for oppfølging og samordning av tjenester skal det utarbeides en individuell plan.</p>	<p>Det er den enkelte ansatte som er i kontakt med bruker som skal vurdere oppfølgingsbehov og iverksette tiltak.</p>	
<p>5. Vold i nære relasjoner inngår i årshjulet til kommunale virksomheter</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Alle enheter skal regelmessig gjennomgå i personalmøter: <ul style="list-style-type: none"> ○ handlingsplan mot vold i nære relasjoner ○ handlingsveileder ○ enhetens tiltakskort ○ oppdatert statistikk fra krisesenter, politi og barnevern 	<p>Alle enhetsleder har ansvar for å sette tema på dagsorden.</p> <p>Den enkelte enhets arbeid mot vold redegjøres for i enhetens årsmelding.</p>	<p>Tiltaket gjennomføres årlig.</p> <p>Tiltaket skal bevisstgjøre og holde tematikken aktuell og i fokus.</p>

Merk! Tiltak nr. 6,7,8,9,12, 14 og 15 regnes også som forebyggende tiltak.

2.2. Avdekke - Tørre å spørre

Tiltak	Ansvar	Tidsperspektiv
<p>6. Alle ansatte får kompetanseheving om vold i nære relasjoner</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Temaet inkluderes i kurs e-læring nyansatt på KS læring ✓ Vi anbefaler kurset Vold og seksuelle overgrep mot barn som er utarbeidet av RVTS Nord og er tilgjengelig på helsekompetanse.no/kurs/vold-og-seksuelle-overgrep-mot-barn ✓ Vi anbefaler også RVTS sin læringsplattform SNAPPE for å trene på samtaler med barn og unge om vold snakkemedbarn.no/ ✓ Det arrangeres årlig heldagssamling om vold i nære relasjoner 	<p>HR legger til rette og koordinerer systematisk tverrfaglig opplæring.</p> <p>Enhetsleder har ansvar for å tilrettelegge for gjennomføring, og påse at de ansatte har gjennomført kurs.</p> <p>Den enkelte ansatte har ansvar for å gjennomføre kurs.</p>	<p>Alle ansatte skal ha gjennomført e-læringskurs innen 1.5.2019</p> <p>Nyansatte som ikke har kurset gjennomfører det innen 1 måned etter ansettelse.</p>
<p>7. Kommunens fastleger og støttepersonell gjennomfører kompetanseheving om vold i nære relasjoner</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vi anbefaler kurset Vold i nære relasjoner som er utviklet av Nklm på oppdrag fra Helsedirektoratet og ligger åpent på kurs.uni.no/ <p>Allmenlegeutvalget kan være arena for slik opplæring.</p>	<p>Den enkelte ansatte (ved legevakt, legekantor og fastleger) har ansvar for å gjennomføre kurset.</p> <p>Kommuneoverlege har ansvar for å tilrettelegge for gjennomføring, og påse at fastlegene har gjennomført kurset.</p>	<p>Alle ansatte skal ha gjennomført kurset innen 1.5.2019</p> <p>Nyansatte som ikke har kurset gjennomfører det innen 1 måned etter ansettelse.</p>

Tiltak	Ansvar	Tidsperspektiv
<p>8. Jordmortjenesten snakker om vold i nære relasjoner, og stiller rutinemessige spørsmål knyttet til dette.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kvinner skal i løpet av svangerskapet spørres om vold i nære relasjoner. ✓ Svangerskapsomsorgen er forpliktet i nasjonal faglig retningslinje for svangerskapsomsorgen – Hvordan avdekke vold. Utdypende informasjon finnes der. 	<p>Lege og jordmor som jobber i svangerskapsomsorgen.</p>	<p>Eksisterende tiltak, basert på nasjonale retningslinjer som videreføres.</p>
<p>9. Helsesøstertjenesten snakker om vold i nære relasjoner, og stiller rutinemessige spørsmål knyttet til dette.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Helsestasjonen 0-5 år - tema: Filleristing, rus og alkohol, kvinnelig omskjæring ✓ Skolehelsetjenesten - tema: Vold, overgrep og omsorgssvikt. I 8.trinn gjennomføres individuelle helsesamtaler der det stilles spørsmål om vold, overgrep og omsorgssvikt. ✓ Helsesøstertjenesten er kjent med programmet som innføres i skoler og barnehager 	<p>Helsestasjonen: Helsesøster, lege, fysioterapeut og andre faggrupper på helsestasjonen.</p> <p>Skolehelsetjenesten: Helsesøster, lege, fysioterapeut og andre faggrupper i skolehelsetjenesten og helsestasjon for ungdom.</p>	<p>Eksisterende tiltak, basert på nasjonale retningslinjer som videreføres.</p>
<p>10. Barnehager stiller rutinemessig spørsmål om vold i nære relasjoner</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Ved inntakssamtale i barnehagen 	<p>Hver enkelt pedagogisk leder</p>	<p>Eksisterende tiltak, basert på nasjonale retningslinjer som videreføres.</p>
<p>11. Skape et miljø der ansatte har lav terskel for å drøfte saker tverrfaglig (anonymt om nødvendig)</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Østre Agder Krisesenter anerkjennes og benyttes som kompetansesenter på vold i nære relasjoner, og benyttes til (anonyme) drøftinger, råd og veiledning. ✓ Barneveret kontaktes ved bekymring for barn og unge, for drøfting, råd og veiledning. ✓ Kontaktinfo for samtale, råd og veiledning er oppgitt i handlingsveileder ✓ Den ansatte vurderer selv, eller i samtale med leder der det er mulig, hvem det vil være mest hensiktsmessig å kontakte. 	<p>Hver enkelt medarbeider i Arendal kommune har et selvstendig ansvar for å ta opp saker til drøfting.</p>	<p>Kontinuerlig tiltak som i stor grad handler om holdningsarbeid, og påvirkes av tiltak 13-14-15-16 i denne planen.</p> <p>Handlings-veileder ved mistanke om vold innarbeides i BTI-modellen.</p>
<p>12. Bruk av tolk i samtale</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ I saker der det mistenkes vold i nære relasjoner og dette skal tas opp som tema i samtale, skal det alltid vurderes behov for bruk av tolk. ✓ Bruk av tolk skal sikre at samtalens innhold er forstått av alle parter. 	<p>Medarbeider som gjennomfører samtalen har ansvar for å vurdere behov for tolk.</p>	<p>Kontinuerlig vurdering gjøres for behov for iverksetting av tiltaket.</p>

2.3. Mot til å handle

Tiltak	Ansvar	Tidsperspektiv
<p>13. Det utarbeides felles rutiner (tiltakskort) i Arendal kommune for iverksetting av tiltak i forbindelse med vold i nære relasjoner. De ansatte skal være kjent med rutinene.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Rutinene bygger på nasjonale veiledere (for de tjenester der det finnes). ✓ Felles rutiner bygger på innholdet og arbeidsverktøyene i denne handlingsplanen. ✓ Rutinene skal omhandle hvilke tiltak som iverksettes der det er: Mistanke om vold i nære relasjoner, avdekket vold i nære relasjoner, der barn forteller om vold, der den voldsutsatte velger å fortsette å bo sammen med voldsutøver etter volden er avdekket, og der vi blir kjent med at den voldsusatte gjenopptar kontakt med voldsutøver. ✓ Det utarbeides flytskjema for samhandling i enkeltsaker internt i kommune og med eksterne hjelpeinstanser. 	<p>Stab oppvekst og stab helse og levekår har ansvar for å utarbeide felles rutiner og flytskjema</p> <p>Enhetsleder har ansvar for at enheten har oppdaterte rutinebeskrivelser.</p>	<p>Alle enheter skal ha implementert felles rutinene innen 1.5.2019</p>
<p>14. Alle ansatte har kunnskap om taushetsplikten, meldeplikten og avvergeplikten.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Hver ansatt i kommunale virksomheter som jobber med barn, voksne og eldre skal ha kunnskap om opplysnings, melde- og avvergeplikten. ✓ De ansatte skal kunne vurdere og være trygge på når de kan drøfte en sak med barnevern, kriesenter og politi, og om det skal gjøres anonymt. ✓ Tjenestenes taushetserklæring spesifiserer at den enkeltes avvergeplikt og meldeplikt til til barnevernet ikke hindres av taushetsplikten. 	<p>Enhetsleder for den enkelte kommunale enhet</p> <p>Den enkelte ansatte har ansvar for å påse at de har tilstrekkelig kunnskap om melde- og avvergeplikten.</p>	<p>Temaene skal være gjennomgått i personalgruppen innen 1.5.2019</p> <p>Nyansatte skal gjennomgå pliktene innen 1 måned etter ansettelse.</p>
<p>15. Informasjon om vold i nære relasjoner, hjelpetiltak og hjelpeinstanser med kontaktinformasjon skal være lett tilgjengelig på arendal.kommune.no/vold</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Vold og seksuelle overgrep har en egen boks på nettsiden. Her finnes informasjon om vold i nære relasjoner, telefonnummer til hjelpeapparatet, samt handlingsveilederne utarbeidet for denne handlingsplanen. 	<p>Webredaksjonen</p>	<p>Eksisterende tiltak. Oppdateres årlig</p>
<p>16. Det utarbeides tall og faktagrunnlag som forteller om forekomster av vold, og om utvikling på området som tas inn i årsberetning</p>	<p>Analysegruppa ved folkehelsekoordinator.</p>	<p>Årlig</p>

3. Økonomi

Ingen av tiltakene er oppgitt med økonomisk kostnad for kommunen. Dette kommer av at tiltakene i hovedsak ikke skal påføre kommunene økte utgifter. Alle tiltak er utformet slik at de er gjennomførbare og mulige å legge til virksomhetenes ordinære drift og oppgaver. To tiltak vedrører gjennomføring av kurs. Disse kursene er nettbaserte og har ikke deltageravgifter. Samtidig skal det understrekes at skal vi lykkes med tiltakene må medarbeidere oppleve en støttende organisasjonskontekst hvor tiltakene blir prioritert, hvor de får utvikle kunnskap og kompetanse og øve på å gjennomføre arbeidet.

4. Virkeperiode

Tiltakene i planen er utarbeidet på en slik måte at de er gjennomførbare innenfor planperioden 2019-2021. Noen tiltak er kontinuerlige og bør videreføres. Ved revisjon av planen i 2021, må det ses på om tiltakene er tilstrekkelig gjennomført og hvilke som skal videreføres. Det må vurderes om nye behov skal kartlegges slik at det kan utarbeides nye tilpassede tiltak.

5. Implementering

Rådmannen ved kommunalsjef helse og levekår har det overordnede ansvaret for å følge opp at handlingsplanen mot vold i nære relasjoner «Våge å se, tørre å spørre – mot til å handle» blir implementert og at tiltakene blir gjennomført.

Kildehenvisninger

¹ NOU 2017:12. Svikt og svik. Gjennomgang av saker hvor barn har vært utsatt for vold, seksuelle overgrep og omsorgssvikt.

² Steine, I. M., Winje, D., Nordhus, I. H., Milde, A. M., Bjorvatn, B., Grønli, J. & Pallesen, S. (2016). Langvarig taushet om seksuelle overgrep. Prediktorer og korrelater hos voksne som opplevde seksuelle overgrep som barn. [Tidsskrift for Norsk Psykologforening](#)

³ [Avdekking av vold og overgrep - som å lose barn gjennom et minefelt](#). Albaek, A. U., Kinn, L. G. & Milde, A. M. (2017).